

Pravda

Sledujeme-li etymologické kořeny slov, kterých jednotlivé jazyky užívají (a užívaly) pro pojmenování a postihu „pravdy“, zjistíme, že tu panuje velká různorodost, svědčící o tom, že původně šlo o významy značně odlišné a někdy dokonce neslučitelné, inkompatibilní. V evropské historii však došlo k tomu, že ony původní významy byly potlačeny a překryty jinými, především řeckými a částečně hebrejskými, a to v důsledku křesťanské synkrece obou těchto velkých tradic. To mělo a má závažné důsledky nejen pro náš pohled na minulost filosofických koncepcí, ale zejména pro dnešní pokusy o nové promyšlení tohoto mimořádně závažného tématu. Tzv. postmoderní tendence se programovým odvratem od této tematiky zařazují do mimofilosofických a protifilosofických tradic evropského myšlení, pro které máme od dob Sókratových a Platónových speciální rážbu termínu sofistika. To znamená, že filosofii a filosofické postupy chápeme právě na rozdíl od sofistiky jako myšlenkové úsilí, které je orientováno na pravdu ve své nejhlubší soustředěnosti, aniž by si dělalo nárok na to, že už pravdu zvládlo, že ji „mám“, že je v jejím „držení“. Nejstarší sebepochopení filosofování tedy obnovujeme s tou malou změnou, že FILOSOFIEIN chápeme jako FILALÉTHEIN. To nám dovoluje vymezit skutečnou (opravdovou) filosofii na jedné straně proti sofistice, která s pravdou nepočítá a pravdu jako nejvyšší instanci nerespektuje, a na druhé proti odborným vědám, které ztratily smysl pro svůj filosofický základ a mají za to, že v té či oné míře jsou v držení pravdy (přičemž se vlastně do jisté míry shodují se sofistikou v tom, že pravdu jako poslední instanci buď výslovně neuznávají, anebo ji – na rozdíl od sofistiky – považují za jakýsi úběžný úhrn či soubor všech jednotlivých pravdivých poznatků). V tom tedy můžeme navázat na jednu velkou řeckou myšlenku. Na druhé straně však musíme vidět také některé nepřijatelné aspekty řecké filosofie (a pojmovosti, tj. pojmového myšlení samého, bez kterého filosofie nemohla vzniknout a bez kterého je nemyslitelná). A právě tento negativní a tedy nepřijatelný aspekt musíme podrobit bližšímu zkoumání.

(Písek, 991001-1.)